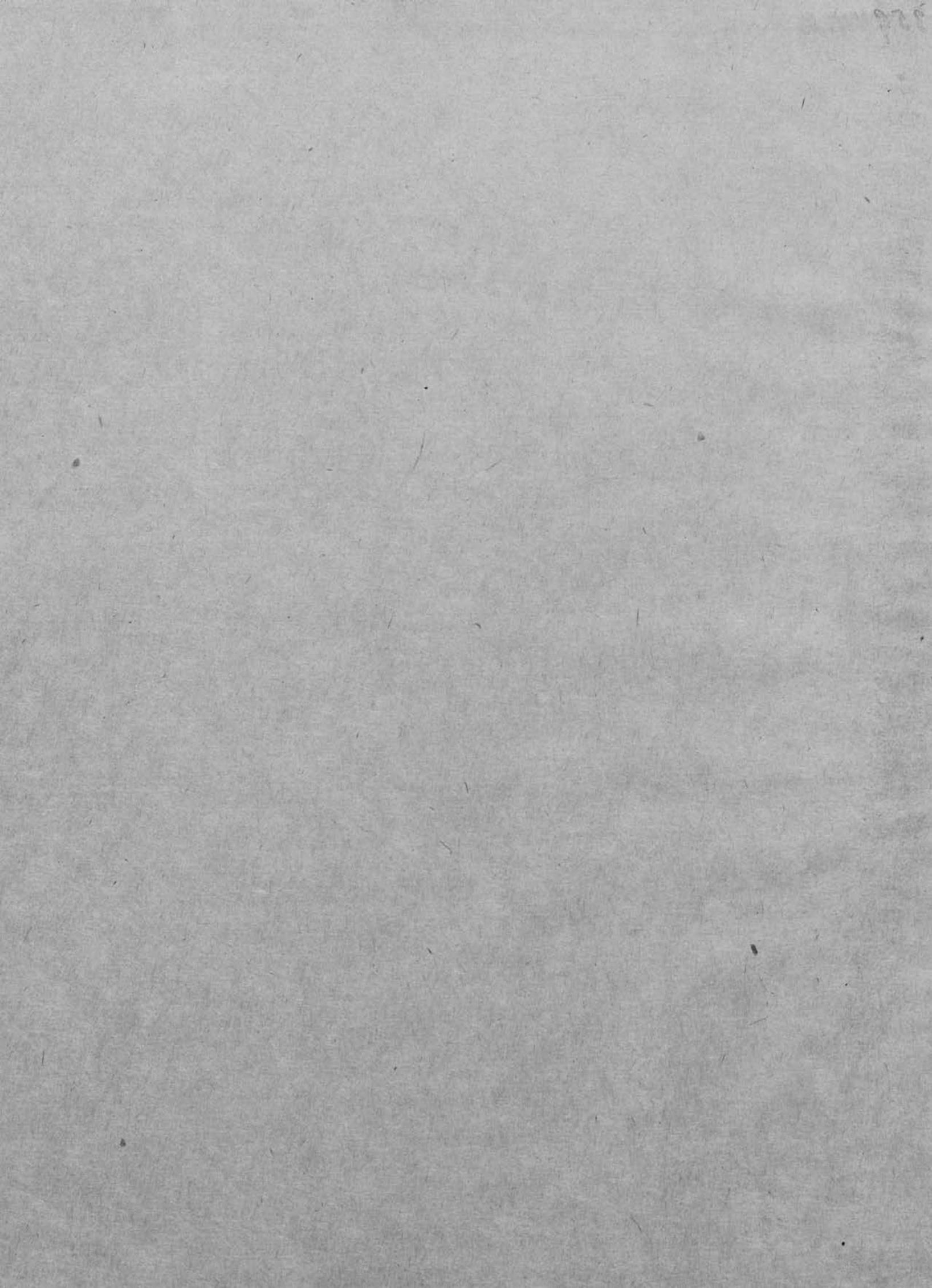

KOŽELJSKI Fran Sal.

Poduk v igranju na citrah
2. zv.

1. 20.

Podnik

vigranju na
CITRAH

SESTAVIL
Fran Sal: Koželjski.

Brezek
II.

Cena 1 gl. 50 kr.
1. 50 .

1896.

Založil L. Schwentner,
knjigarna v Brežicah
ob Savi.

Natovila Jos. Eberle in dr. na Dunaju, VII.

3184/94

Podnik

Vigranju na

CITRAH

SESTAVIL

Fran Sal.Koželjski.

I. Zvezek
II. . .

1896.

Cena 1 gl. 50 kr.
" 1 " 50 "

Založil L. Schwentner,

knjigarna v Brežicah

ob Savi.

Nationalna Job. Eberle in dr. na Dunaju, VI.

3144/94

Tonovi načini.

Zaporedna vrsta tonov imenuje se **lestvica ali škala**. Ker pa postopa škala lahko v celih ali pol-tonih, tako postanejo tudi škale različne.

Škala, ki obstoji s samih pol tonov, imenuje se **kromatična**:

Ako pa v škali menjajo celi toni s pol toni, imenuje se škala **diatonična**, ki je zopet z ozirom na pol-tone dvojna: **dur-** in **mol-škala**.

Škale se lahko začenjajo z vsakim tonom; torej imamo toliko diatoničnih škal, kolikor je različnih tonov, in ker je vseh tonov (glavnih in postranskih) v obsegu ene oktave dvanajst, tako imamo tudi dvanajst dur- in dvanajst mol-škal. Poznati nam je treba najprvo sestavo:

Dur-škale.

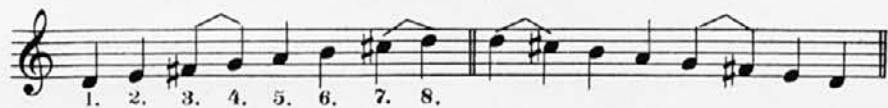
Njen uzorec je **C-dur škala**, ki se začenja s tonom **c**; kakor ta, sestavljene so tudi vse druge dur-škale. Postavimo zaporedno vrsto glavnih tonov od **c** do prihodnjega **c** (eno oktavo) **c, d, e, f, g, a, h, c!** Učencu mora že znano biti (str. 5 in 6), da se nahaja med tonoma **e-f** in med **h-c** naravno razdalje pol tona, med drugimi toni škale pa celi ton (**c-d, d-e, f-g, g-a, a-h**). Ravno tako se sestavlja vsaka druga dur škala, kajti v vsaki dur-škali mora biti med **3. in 4.** stopnjo, in pa med **7. in 8.** stopnjo pol tona, med drugimi pa celi ton.

Začnímo škalo s tonom **G**: **g, a, h, c, d, e, f, g**. Med **3. in 4.** stopnjo (**h-c**) najdemo že naravno razdalje pol tona; med **7. in 8.** (**f-g**) pa celi ton, dočim bi moralo biti le pol tona; med **6. in 7.** stopnjo (**e-f**), kjer bi moral biti celi ton, nahajamo le pol tona. Postavi se pa pred **f** križec (#), tedaj postane **e-fis** celi ton, **fis-g** pa pol tona, in tako je **G-dur** škala pravilno sestavljena. Glasi se:

D-škala: **d, e, f, g, a, h, c, d**. Med **f-g** in **c-d** imamo zopet celi ton, kjer bi morali najti le pol tona. Ako se pa **f** in **c** s križcem povišata, postane **e-fis** (2.-3. stopnja) celi ton, **fis-g** (3.-4.) pol tona; **h-cis** (6.-7.) celi ton, **cis-d** (7.-8.) pa pol tona. **D-dur** škala ima torej to obliko:

Kakor križec, tako nam služi pri sestavljanju škal tudi **be** (b). V **F-škali** (**f, g, a, h, c, d, e, f**) nahajamo od **3.** do **4.** stopnje (**a-h**) celi ton, a moralo bi biti le pol tona. Znižajmo pa **h** z **be-jem**, in imamo **a-b** (3.-4.) pol tona, **b-c** (4.-5.) celi ton. **F-dur-škala** je torej sestavljena:

Ti vzgledi morda dovolj jasno označijo sestavo vse druge dur-škale. Učenec naj sedaj poskusi sam sestaviti **A-, E-, B-, Es-dur** škalo, ter potem primerja svoje delo s škalami, katere podamo v naslednjem vse skupaj zaradi pregleda. Iz tega pregleda je tudi razvidno, koliko križcev ali **be-jev** se v eni ali drugi škali potrebuje.

Škale: **Fis-dur** in **Ges-dur**, **Cis-dur** in **Des-dur**, **H-dur** in **Ces-dur** so enharmonične, ker je le njihova pisava različna, glasé se pa enako. (Gl. str. 6 in 11 o enharmoničnih notah).

Vsaka teh navedenih škal je podlaga tonovega načina, v katerem je stavljena kaka skladba; kolikor škal, toliko tonovih načinov. Da pa ni treba prestavnih znamenj, kolikor jih zahteva dotedčni tonovi način, za vsako noto posebič pisati, stavijo se takoj v začetku skladbe za ključem, ter imajo tako veljavo za vse dotedčne note istega imena v celi skladbi. N. pr.

Križec na 5. črti kaže, da je skladba stavljena v **G-dur** načinu. Podlaga ji je **G-dur** škala, v kateri se vsled povišanja note *f* potrebuje eden križec. Vsak *f*, ki se v taki skladbi nahaja, ima se *glasiti fis*, in sicer ne le \bar{f} , ki se priše na 5. črti, temuč tudi vsak drug, n. pr. *f*, \bar{f} ali \tilde{f} . In ker pri citrah rabimo dve glasbeni vrsti, morate obedve imeti za ključem naznanjena ta prestavna znamenja. N. pr.

Skladba s tremi križci se igra v **A-dur** načinu. S povišanjem tonov *f*, *c* in *g* postanejo *fis*, *cis*, *gis* v celi skladbi, kakor v melodiji, tako tudi v spremljevanju.

Taka prestavna znamenja, katera izvirajo iz naravne sestave škal, ter so že v začetku skladbe zaznamovana, imenujemo **bistvena** prestavna znamenja. Tudi bistvena prestavna znamenja lahko prekliče oddelatelj, toda le v enem taktu, in ako bi imel oddelatelj veljati za več taktov, mora se v vsakem taktu posebič pisati.

Vse dosedanje vaje so stavljene v C-dur načinu. Prestavna znamenja, katera se tu in tam v njih nahajajo (v. št. 11, 14, 15, 16, 22, 24) niso bistvena, temuč le slučajna.

Pri citrah najrabljivši in torej najpogostnejši tonovi načini so razven C-dur načina še: **G-, D-, A-, E-, F-, B-, Es-, As-dur**. Velike važnosti za začetnika je da spoznava te različne tonove načine in njihovo sestavo, zlasti pa njihovo igranje. Prsti leve roke se namreč v raznih tonovih načinov ne morejo držati dosedanjega prstnega reda, in igrati vedno na istih snopičih, kakor doslej, marveč vsak tonov način zahteva neko spremembo v prstnem redu. Prav zaradi tega se bodovali pri tem poglavju o tonovih načinov dalje pomudili. V vsakem izmed imenovanih najpogostnejših tonovih načinov pride na vrsto najprej škala, potem pa še po ena vaja.

C-dur škala.

Struna C..... G..... D..... A..... D..... G..... C.....

Ta škala (kakor tudi vse naslednje) igra se naj s početka bolj počasi, potem polagoma hitreje. Dobro je tudi najprej poskusiti brez spremljevanja, katero naj se še le po nekaterih vajah pridene. Ne moremo pa dovolj poudarjati, da se morajo škale v vsakem tonovem načinu prav temeljito vaditi, ker so podlaga nadaljnemu pravilnemu igranju.

Mazurka.

(Po Foersterju.)

Veselo.

26.

*) Beseda *crescendo* (okrajšano: *cresc.* ali ——) pomenja polagoma močneje igrati, torej z glasom naraščati; *decrescendo* (*decresc.* ali ——) z glasom pojemati, polagoma mirneje igrati.

G-dur škala.

Struna G..... D..... A..... D..... G.....

Češka narodna.

Zmerno.

27.

Varijacija.*)

*) Varijacija=preména.

D-dur škala.

Struna C..... G..... D..... A..... D..... G..... C.....

Bratci veseli vsi.

Veselo.

28.

*) Nota (ali celi akord), pred katero stoji *sf* (*sforzando* = silno) se mora krepko udariti.

A-dur škala.

Dolenjska zdravijca.

(Prijatli zdaj vesel' bodímo.)

Veselo.

29.

E-dur škala.

„Nimam srebra ne zlata.“

(Fr. S. K.)

Zmerno.

30.

*) Dvojni križec (x) poviša noto za celi ton. Nota se imenuje cisis, ter je po visočini in glasu enaka noti d; fisis=g, gisis=a. **) Tempo di Valse = valčkov tempo. ***) Kdor nima na citrah nadštevilnih basov, igra naj manjše note. ****) Nota fis se igra na 9. snopici.

Domačinke.

(Fr. S. K.)

Veselo, a zmerno.

31.

*) Tu menjata $\frac{2}{4}$ in $\frac{3}{4}$ takt. **) Fermata ali korona nad taktnico naznanja kratek odmor med prejšnjim in naslednjim taktom.

hitro zategnjen
hitro Veselo.
rit. a tempo rit.

Počasno.

hitreje

L. S. 9.

F-dur škala.

A musical score for piano, featuring two staves. The top staff is for the right hand and the bottom staff is for the left hand. The key signature is one flat, and the time signature is common time. Measure 11 starts with a quarter note followed by eighth-note pairs (2, 1) and (4, 3, 2, 1). Measure 12 begins with a quarter note followed by eighth-note pairs (3, 2, 1), (4, 3, 2, 1), and (1, 1, 2). A measure repeat sign is present, followed by a measure of (3, 4, 1, 2) and (3, 4, 1, 2, 3, 4, 1). The piece concludes with a final measure of two quarter notes.

Vojaška.

(Pet čevljev merim, palcev pet.)
(Kam. Mašek.)

A musical score for piano featuring two staves. The top staff uses a treble clef and the bottom staff uses a bass clef. The key signature is one flat. The score includes dynamic markings such as 'rit.', '3 2 1', '4 3 2', 'p', and 'a tempo'. The piano keys are indicated by vertical lines with black dots representing black keys.

Musical score for piano, page 10, measures 0-4. The score consists of two staves. The top staff uses a treble clef, a B-flat key signature, and common time. The bottom staff uses a bass clef, a B-flat key signature, and common time. Measure 0 starts with a forte dynamic. Measures 1 and 2 show eighth-note patterns. Measure 3 features sixteenth-note patterns. Measure 4 ends with a fermata over the bass note. Measure 5 begins with a forte dynamic. Measure 6 shows eighth-note patterns. Measure 7 features sixteenth-note patterns. Measure 8 ends with a fermata over the bass note.

B-dur škala

A musical score for piano in common time and E-flat major. The top staff shows a melodic line with various fingerings: 3-4, 3-2, 1-4, 3-2, 1-2, 3-4, 1-2, 3-4, and 3. The bottom staff shows harmonic bass notes. The score consists of two staves and includes a repeat sign with endings.

Narodna.

Valček.

Zmerno.

33.

Es-dur škala.

Mazurka.

(Po narodnem motivu.)

Veselo.

The image shows three staves of sheet music. The top staff is labeled "Veselo." and "34." It features a treble clef, a key signature of two flats, and a time signature of common time (indicated by a '3'). The middle staff has a bass clef and a key signature of one flat. The bottom staff has a bass clef and a key signature of one flat. The music consists of six measures. Measure 1 starts with a piano dynamic (p) and includes fingerings 4 3 2 over a eighth-note cluster, followed by a sixteenth-note pattern. Measures 2-3 show a continuation of the sixteenth-note patterns with fingerings 2 3 4 and 1 2 3. Measures 4-5 continue with fingerings 2 3 4 and 1 2 3. Measure 6 concludes with a forte dynamic (sf) and a sixteenth-note pattern.

As-dur škala.

A musical score for piano, featuring two staves. The top staff is treble clef, B-flat key signature, and common time. It contains a melodic line with sixteenth-note patterns and fingerings: 4 1 4 3 2 1 4 3, 2 1 4 3 2 3 4 1, 2 3 4 1 2 3 4 1, and 4. The bottom staff is bass clef, B-flat key signature, and common time. It shows harmonic bass notes and sustained notes. The score includes a repeat sign and a double bar line.

Zvonovi.

(G. Rihar.)

Počasno, otožno.

A musical score for piano in G major, 2/4 time. The left hand plays a sustained bass note, while the right hand performs a melodic line with various dynamics and fingerings. Measure 11 starts with a forte dynamic (f) and ends with a decrescendo (diminuendo). Measure 12 begins with a piano dynamic (pp) and ends with a pianississimo dynamic (ppp).

Kitica slovenskih pesmij.

(Fr. S. Koželjski.)

Zmerno.

36.

Veselo.

Počasno.

*) Nota *g* se igra na 10. snopiju s 1. prstom.

Sheet music for piano, featuring six staves of musical notation. The music includes various dynamics like "rit.", "a tempo", and "mf", and fingerings such as "Veselo." and numbered fingerings (1, 2, 3, 4). The style is characteristic of early 20th-century piano music.

The music consists of six staves:

- Staff 1:** Treble clef, B-flat key signature. Fingerings: 3, 4, 3, 2, 3, 4; rit., 3, 2, 3, 2; a tempo, 1, 2, 3, 1, 2, 3, 2, 1; rit.
- Staff 2:** Treble clef, B-flat key signature. Fingerings: 4, 3, 2, 3, 2; 1, 2, 3, 1, 2, 3, 2, 1; 3.
- Staff 3:** Treble clef, B-flat key signature. Dynamics: *mf*. Fingerings: 2, 4, 1; 2, 4, 3; 2, 4, 2; 1, 2, 4, 3; 2, 1, 2, 3, 4, 1.
- Staff 4:** Treble clef, B-flat key signature. Fingerings: 2, 3, 3, 2, 3, 4, 1, 2; 3, 1, 2, 3, 4, 3, 2, 1; 1, 3.
- Staff 5:** Treble clef, B-flat key signature. Fingerings: 3, 1, 2, 3, 4, 3, 2, 4, 3, 2, 1, 3; 2, 1, 2, 3, 1, 2.
- Staff 6:** Treble clef, B-flat key signature. Fingerings: 3, 1, 3, 4, 2, 1, 2, 0, 4, 3, 4, 1, 2, 3, 3, 2, 3, 4, 1, 2, 3, 0, 4, 1, 4.

Mol-načini.

Vsaka dur-škala ima tudi svoje paralelno mol-škalo. Da bo pa sestava mol-škale bolj razvidna, treba nam je najprej natančneje govoriti o intervalih v škali.

V diatonični škali, ki postopa v celih in pol-tonih, imenuje se prva stopnja: **prima**, razdalje od prve stopnje do druge: **sekunda**, od prve do tretje stopnje: **terca**, od prve do četrte: **kvarta**, od prve do pete: **kvinta**, od prve do šeste: **seksta**, od prve do sedme **septima**, od prve do osme: **oktava**, od prve do devete: **nona**, od prve do desete: **decima**.

O teh intervalih je pa treba še pomniti: v dur-škali se imenujejo sekunde, terce, sekste in septime: **velike**; prime, kvarte, kvinte in oktave pa **čiste**; n.pr. *c-d* je velika sekunda, *c-e* velika terca, v *d-dur* škali je *d-fis* velika terca, *d-h* velika seksta. V *c-dur* škali je *c-g* čista kvinta, v *a-dur* škali pa *a-e* čista kvinta. S pomočjo prestavnih znamenj, postanejo ti intervali ali zvečani ali zmanjšani, kakor kaže sledeči pregled, v katerem so veliki in čisti intervali zaznamovani s celimi notami, zvečani ali zmanjšani pa s četrtinkami.

Prima čista	Sekunda zvečana	Terca velika	Kvarta mala	Prima čista	Sekunda zvečana	Terca velika	Kvarta mala	Prima čista	Sekunda zvečana	Terca velika	Kvarta mala

Temeljni ton vsakega tonovega načina je prima. Stopimo pa v dur-škali od prime za malo terco navzdol (*c-a*), dobimo v mali terci (*a*) temeljni ton za paralelno **mol-škalo**. *C-dur* škali je torej paralelna *A-mol* škala. V *F-dur* škali je mala terca od temeljnega tona navzdol: *f-d*, *D-mol* je tako paralelna škala *F-dur* škali.

Tudi mol-škala je diatonična, sestavljena s pet celih in dveh pol-tonov, in v tem se razločuje od dur-škale, da ima pol-tone na drugih stopnjah kakor dur-škala, da je torej vspored tonov različen od dur-škale. Uzorec mol-škale je *A-mol*, kakor je njej paralelna *C-dur* škala uzorec vsem drugim dur-škalam. Med tem pa, ko poznamo le eno dur-škalo, razločujemo v mol-načinu dvojno škalo: **melodično** in **harmonično**. Prva, **melodična** se glasi tako-le:

Pol-toni se nahajajo navzgor med 2.-3. in 7-8 stopnjo, navzdol pa med 5-6. in 2.-3. stopnjo.
Druga, **harmonična** mol-škala se glasi:

Harmonična mol-škala se loči od dur-škale v tem, da ima navzgor in navzdol pol tone med 2-3. in 7-8. stopnjo; 6.-7. stopnja je pa zvečana sekunda. Po teh pravilih sestavlja se tudi vse druge mol-škale, kakor bodo to poznejšne vaje kazale. Sedaj bode dovolj, ako podamo pregled bistvenih prestavnih znamenj, katera se v enem ali drugem mol-načinu potrebujejo.

A-mol E-mol H-mol Fis-mol Cis-mol D-mol G-mol C-mol F-mol

Paralelna tonova načina imata enako število prestavnih znamenj. *C*-dur in *A*-mol sta brez znamenja, *G*-dur in *E*-mol imata en križec, *D*-dur in *H*-mol dva križca, *Es*-dur in *C*-mol tri be-je i.t.d.

Pri igranju v mol-načinu treba je sedaj citrarujo poznati tudi drugo vrsto spremnih akordov, in to so mol-akordi. Kakor že znano, imenujemo akord soglasje več (najmanj treh) različnih tonov. Najnavadnejši akord je trizvok, obstoječ iz prime, terce in kvinte. Odločilna je tukaj terca, in sicer: ako nahajamo v trizvoku veliko terco, tedaj se imenuje ta akord: dur-akord, ker je dur-škala tako sestavljena, da je razdalje od prve do tretje stopnje velika terca; ako je pa terca v trizvoku mala, imenujemo ga mol-akord, ker tudi v mol-škali nahajamo od prve do tretje stopnje malo terco. N. pr.

je dur-akord, ker je mol-akord, ker je *a-cis*, vel. terca, *a-c*, mala terca, dur-, mol-akord.
c-e velika terca *c-es* mala terca. dur-akord; mol-akord;

Ako učenec te akorde med seboj primerja in na spremnih strunah poskuša, zapazil bode takoj, da se spremni mol-akordi drugače igrajo, kakor dur-akordi. Razlika je namreč ta, da udarja pri mol-akordih 3. prst desne roke dve struni, 2. prst pa le eno, torej ravno narobe, kakor pri dur-akordih. Lega roke in druga pravila glede udarjanja strun ostanejo nespremenjena. Za vajo v mol-akordih služi naj sledeča vrstica:

*) Izjeme v basih so posebno pri mol-akordih prav pogostne.

A-mol škala.

Narodna.

37. Počasno.

L.S.9.

E-mol škala.

Solza in lira.

(Kam. Mašek.)

Zmerno.

38.

H-mol škala.

Sheet music for H-mol scale. Treble staff: 3 4 3 2 1 4 3 2 | 1 4 3 2 1 2 3 4 | 1 2 3 4 1 2 3 4 | 3. Bass staff: Notes corresponding to the treble staff. Measure 4 ends with a repeat sign and two endings.

Danici.

(Dr. G. Ipavec.)

Počasno.

39.

Sheet music for Danici. Treble staff: Measures 1-4. Bass staff: Measures 1-4. Measure 5 starts with a dynamic *p*. Measures 6-7 start with a dynamic *mf*. Measure 8 starts with a dynamic *f*. Measure 9 starts with a dynamic *rit.*

Fis-mol škala.

Sheet music for Fis-mol scale. Treble staff: 2 1 4 3 2 1 4 | 3 2 1 4 3 2 3 | 4 1 2 3 4 1 2 | 3 4 3 2 3 4 1. Bass staff: Notes corresponding to the treble staff. Measure 4 ends with a repeat sign and two endings.

Cis-mol škala.

Sheet music for Cis-mol scale. Treble staff: 4 4 3 2 1 4 3 | 2 1 4 3 2 1 4 | 3 4 1 2 3 4 4. Bass staff: Notes corresponding to the treble staff. Measure 4 ends with a repeat sign and two endings.

Tema škalama ne dodamo drugih vaj, ker se Fis-mol in Cis-mol v skladbah za citre samostalno nikdar, k včemu v prehodih le mimogrede nahajata.

Romanca.

(Fr. S. K.)

Zmerno.

40.

Počasi.

a tempo

rit.

mf

sff

L.S. 9.

a tempo

hitreje

p *mf* *f*

rit.

f *sf*

L. S. 9.

D-mol škala.

A musical score for piano, featuring two staves. The top staff is in treble clef and the bottom staff is in bass clef. Both staves are in common time and key signature of one flat. Measure 11 starts with a forte dynamic. Measure 12 begins with a piano dynamic. The right hand plays eighth-note patterns, while the left hand provides harmonic support.

Narodna.

G-mol škala.

Večernica.

Zmerno.

(Dr. G. Ipavec.)

42.

C-mol škala.

A musical score for piano in common time, featuring a treble clef and a bass clef. The key signature is B-flat major (two flats). The melody is played in the treble clef, with a series of eighth-note chords followed by a descending scale-like pattern with fingerings (0, 4, 3, 2, 1, 4, 3, 2, 1, 4) and a return to 0. Below it, the bass line consists of sustained notes with vertical stems, each marked with a Roman numeral I or II. The score includes a dynamic marking of forte (f).

Na obalih Savinje.

Valček.
(Fr. S. K.)

Tempo di Valse.

The image shows a page of sheet music for piano, numbered 43. The music is in 3/4 time and B-flat major. The first staff begins with a dynamic 'p' and a tempo marking 'Tempo di Valse'. The notation includes various note values (eighth and sixteenth notes) and rests, with fingerings such as 0, 4, 2, 4, 3, 2, 1, 2, 3, 4, 3, 2, -1. The second staff continues the melodic line with similar note patterns and fingerings. The third staff features a sixteenth-note run followed by eighth-note chords. The fourth staff consists of eighth-note chords. The fifth staff concludes the page with a dynamic 'cresc.' and a final dynamic 'f'.

F-mol škala.

Tudi F-mol način se pri citrah redkokedaj rabi.

Notturno. *)

(Fr. S. K.)

Počasno.

44.

*) Notturno = po noči, ponočna pesem.

The sheet music consists of six staves of musical notation for piano, arranged vertically. The first three staves begin with a dynamic of *p a tempo*. The first staff features a treble clef, a bass clef, and a common time signature. The second staff continues with a treble clef and common time. The third staff begins with a bass clef and common time. The fourth staff begins with a treble clef and common time. The fifth staff begins with a bass clef and common time. The sixth staff begins with a treble clef and common time.

Dynamics and performance instructions include:

- p a tempo* (Staff 1)
- f* (Staff 1)
- rit.* (Staff 2)
- a tempo* (Staff 2)
- f* (Staff 4)
- rit.* (Staff 5)
- p* (Staff 5)
- a tempo* (Staff 5)
- ad libit.* (Staff 6)
- rit.* (Staff 6)
- pp* (Staff 6)
- ppp* (Staff 6)

Fingerings are indicated above certain notes in several staves, such as 1, 2, 3, 4, 0, 1, 2, 3, 4, etc. The music includes various note heads, stems, and bar lines, typical of a piano score.

Umetni izrazi in okrajšave.

Pri vseh vajah počenši od št. 26 je bil v začetku naznanjen način igranja, kakor n. pr.: veselo, zmerno, počasno. Ker nam takt v začetku skladbe le pové, koliko je treba šteti, ne pa kako naglo, mora tudi to razvidno biti. Za vsako skladbo je namreč treba poznati pravo mero, v kateri se naj giblje; kajti s prepočasnim igranjem zgubi skladba pravi vtis in svojo vrednost, ravno tako pa tudi s prehitrim igranjem. Marsikomu sicer že prijeni glasbeni čut tako rekoč narekuje, kako naj igra, da je igranje značaju skladbe primerno, vendar se pa se v vsaki skladbi takoj v začetku s posebnimi izrazi naznanja tako imenovani „tempo“ ali časomerje, pa tudi v sredi skladbe se nahajajo taki izrazi, ki naznajajo bodisi spremembe v časomerju ali pa razna čutila, s katerimi se ima skladba prednašati, da se doseže pravi vtis. Ti umetni izrazi določujejo torej ali tempo, ali čutila igranja.

Tempo je zaznamovan s sledečimi izrazi:

a) počasni tempo: **Adagio** (počasno), **Lento** (zategnjeno), **Largo** (široko), **Larghetto** (nekoliko hitreje ko Largo);

b) srednji tempo: **Moderato** (zmerno), **Andante** (lahno korakajoče), **Andantino** (nekoliko hitreje ko Andante);

c) hitri tempo: **Allegro** (veselo), **Allegretto** (nekoliko počasneje ko Allegro), **Vivace** (živahno), **Presto** (hitro), **Prestissimo** (zelo hitro).

Še natančneje določujejo tempo razni pridevni, kakor: **molto** (jako), **assai** (zelo), **non troppo** (ne preveč), **meno** (manj), **piu** (bolj). Ako je treba v skladbi počasneje igrati, kakor to v začetku skladbe naznanjeni tempo zahteva, je zaznamovano z besedo **ritenuto** (riten. ali rit. = zadrževanje) ali pa z **ritardando** (ritard.) Narobe pa izraza: **accelerando** (accel. = pospeševanje, hitreje) in **stringendo** (string. = tesneje, polagoma hitreje) zahtevata hitreje igranje, kakor je prvotno naznanjeno. Na mestu, kjer se mora zopet igrati v predpisanim prvotnem časomerju stoji „**a tempo**“ (v časomerju), ali **Tempo I.** (primo, t.j. v prvotnem tempo). Gl.str.17. „**Ad libitum** (ad lib. = poljubno) pa prepušča tempo volji igralcevi (str. 23).

Druga vrsta tehničnih izrazov pa uči, kako krepko in s kakim čutom se igra eden ali drugi stavek v skladbi. Ker je pa teh izrazov zelo veliko, ter se najdejo tudi v raznih pevskih šolah, jih mi ne bodemo vseh našteli, temveč postavimo tu sem le najpogostnejše v abecednem redu.

<i>Affetuoso</i> - vneto	<i>maestro</i> = otožno
<i>amabile</i> = ljubezljivo	<i>maestoso</i> = veličastno
<i>animato</i> <i>con anima</i> } = navdušeno	<i>marcato</i> = s poudarkom
<i>brillante</i> = goreče	<i>mezzoforte</i> (<i>mf</i>) = srednje močno
<i>cantabile</i> = pevajoče	<i>morendo</i> = umirajoče
<i>con fuoco</i> = ognjevitno	<i>mosso</i> = ginjeno, hitro
<i>con moto</i> = živahno	<i>piano</i> (<i>p</i>) = rahlo tiho
<i>crescendo</i> (<i>cresc.</i>) = naraščajoče	<i>pianissimo</i> (<i>pp</i>) = prav tiho
<i>decrescendo</i> (<i>decrec.</i>) = pojemajoče	<i>poco</i> = malo
<i>dolce</i> = sladko, ljubko	<i>poco a poco</i> = polagoma
<i>forte</i> (<i>f</i>) = krepko, glasno	<i>rallentando</i> (<i>rall.</i>) = obotavljače
<i>fortissimo</i> (<i>ff</i>) = najglasnejše	<i>scherzando</i> = šaljivo
<i>giusto</i> = primerno	<i>sempre</i> = vedno
<i>grave</i> = važno, resnobno	<i>sforzando</i> } (<i>sf</i>) = krepko (za posamezne note)
<i>legato</i> = vezano	<i>sforzato</i> } (<i>sf</i>) = krepko (za posamezne note)
	<i>verte ali volti</i> = obrni
	<i>V. S. (volti subito)</i> = obrni urno (namreč list).

Drugi izključljivo le pri citrah rabljivi izrazi bodo še pozneje na vrsto prišli. Poudarjam pa še, da le tedaj, ako igralec na vsa v skladbi se nahajajoča znamenja pazi in tista izvršuje, postane njegovo igranje pravilno in lepo, sicer pa ostane enolično in prazno.

Že ti izrazi, kolikor smo jih tu omenili, pišejo se pogostoma v okrajšani obliki. Tako okrajševanje v pisavi rabi se tu in tam tudi v notah, bodisi radi večjega pregleda, ali zavoljo pomanjkanja prostora ali iz drugih uzrokov. Ker se zlasti višje note zaradi mnogih pomožnih črtic težje čitajo, pišejo se zato lahko za oktavo nižje in nad nje postavi znamenje *8va*....., kar pomenja, da se morajo note za oktavo višje igrati, kakor je pisano. Isto znamenje pod glasbeno vrsto pa veli dottične note za oktavo nižje igrati. Z besedo „*loco*“ prekliče se zopet prejšnje znamenje, ter se igrajo note zopet tako, kakor so pisane.

piše se:

izvrši se:

Con 8va (z oktavo) nad glasbeno vrsto pomenja, da se note igrajo z višjo oktavo, pod glasbeno vrsto pa, da se igrajo z nižjo oktavo.

piše se:

izvrši se:

Večkrat zaporedoma se ponavljajoče skupine naznajajo se, da jih ni treba tolikokrat pisati, z posevnimi črtami čez glasbeno vrsto. To se posebno pogostoma zgodi v spremljevanju, kjer se mnogokrat isti akordi v več takтиh zaporedoma ponavljajo.

piše se:

izvrši se:

piše se:

izvrši se:

Z enakimi črtami označuje se tudi razdelitev daljših not v manjše dele:

piše se:

izvrši se:

Založba knjigarnе L. Schwentner v Brežicah.

Slovenski citrar.

Zbirka kompozicij in prevodov za citre.

Štev. 1. Mešiček, Jos. Pozdrav slovenskim citrарjem. (Narodna koračnica)	Gld. ...	40 kr.
„ 2. Koželjski, Fr. S. Na vasi, fantazija.....	„	— 45 „

Mešiček, Jos. Venec slovenskih pesnij za citre (drugi natis)..... Gld. ... 70 kr.

